

درس فارغ فقه مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: فصل فیما یحرم علی الجنب

موضوع جزئی: همانندی حکم حائض و نفساء با حکم جنب

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

تاریخ: ۱۵ فروردین ۱۴۰۰

مصادف با: ۲۱ شعبان ۱۴۴۲

جلسه: ۹۰

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهیرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

عرض شد که به نظر مرحوم سید (ره)، کسی که در یکی از دو مسجد (مسجد الحرام و مسجد النبی (ص)) بخوابد و محتلم شود یا خود را جنب کند یا در خارج مسجد جنب شود و عمدتاً یا سهواً یا از روی جهل داخل مسجد الحرام یا مسجد النبی (ص) شود، واجب است که برای خروج از مسجد تیمم کند مگر اینکه زمان خروج از مسجد از زمان توقف برای تیمم کردن کوتاهتر باشد که در این صورت، بدون اینکه تیمم کند، از مسجد خارج می‌شود یا اینکه زمان غسل کردن در مسجد الحرام یا مسجد النبی (ص) مساوی یا کمتر از زمان تیمم کردن باشد که در این صورت، غسل می‌کند و حال حائض و نفساء نیز این گونه است.

عرض شد که دلیل حکم مذکور، روایت صحیحہ ابی جعفر (ع) [عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع): «إِذَا كَانَ الرَّجُلُ نَائِمًا فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَوْ مَسْجِدِ الرَّسُولِ (ص) فَاحْتَلَمَ فَأَصَابَتْهُ جَنَابَةٌ فَلْيَتَيَمَّمْ وَلَا يَمْرُ فِي الْمَسْجِدِ إِلَّا مُتَيَمِّمًا وَلَا بَأْسَ أَنْ يَمْرُ فِي سَائِرِ الْمَسَاجِدِ وَلَا يَجْلِسُ فِي شَيْءٍ مِنَ الْمَسَاجِدِ»^۱] است.

مرحوم سید (ره) در ذیل مسأله مذکور، فرموده است که حکم حائض و نفساء نیز همانند جنب است، یعنی حائض و نفساء نیز برای خروج از مسجد الحرام یا مسجد النبی (ص) باید تیمم کنند مگر اینکه زمان خروج از مسجد از زمان توقف برای تیمم کوتاهتر باشد یا اینکه زمان غسل کردن مساوی یا کمتر از زمان تیمم باشد که در این صورت، زن حائض یا نفساء باید غسل کند و سپس از مسجد خارج شود.

سخن، گاهی در رابطه با حائض است و گاهی در رابطه با نفساء است و گاهی بعد از انقطاع حیض یا نفاس است [، یعنی خون حیض و نفاس قطع شده است ولی شخص، هنوز غسل نکرده است، مثل اینکه زن حالت حیض پیدا می‌کند و بعد از انقطاع خون، داخل مسجد الحرام یا مسجد النبی (ص) شده است یا اینکه حالت نفاس پیدا کرده است و سپس خون نفاس قطع شده است و او داخل مسجد الحرام یا مسجد النبی (ص) شده است] و گاهی خون حیض یا نفاس قطع نشده است و شخص با همان حال وارد مسجد الحرام یا مسجد النبی (ص) شده است.

در صورتی که خون حیض یا نفاس قطع شده باشد، حکم او حکم جنب است، یعنی مثل کسی است که جنب شده است که در این صورت بر زن حائض یا نفساء واجب است که تیمم کند و از مسجد الحرام یا مسجد النبی (ص) که در آن قرار دارد، خارج شود و اگر زمان خروج از زمان تیمم کمتر باشد، نیازی به تیمم نیست و باید فوراً خارج شود و اگر زمان غسل مساوی با زمان تیمم یا کمتر از آن باشد باید غسل کند و سپس خارج شود.

دلیل حکم مذکور، روایت صحیحہ زراره و محمد بن مسلم است؛

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۱۵، ص ۲۰۶، ح ۶.

عَنْ زُرَّارَةَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع)؛ قَالَا: قُلْنَا لَهُ: الْحَائِضُ وَالْجُنْبُ يَدْخُلَانِ الْمَسْجِدَ أَمْ لَا؟ قَالَ: «الْحَائِضُ وَالْجُنْبُ لَا يَدْخُلَانِ الْمَسْجِدَ إِلَّا مُجْتَازِينَ، إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ: "وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا"»^۱.

اینکه امام باقر (ع) در ذیل روایت مذکور، به آیه شریفه «وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا» در مورد جنب استدلال کرده است کاشف از این است که حکم حائض و جنب یکی است و حکم هر دو این است که دخول و مکث حائض و جنب در مسجد حرام است و از این مطلب فهمیده می شود که آنچه تا کنون بیان شده اختصاص به جنب ندارد، بلکه حائض را نیز شامل می شود و الا که اگر احکام مذکور، مختص به جنب بود، وجهی برای استشهاد به آیه مذکور در ذیل روایت، بر حرمت دخول حائض در مسجد نبود. بنابراین، طبق این توضیح که داده شد، تیمم بر حائض واجب است و باید از مسجدین (مسجد الحرام و مسجد النبی (ص)) خارج شود، همان گونه که جنب باید تیمم کند و از مسجدین خارج شود.

اما در رابطه با حرمت دخول زن نفساء در مسجد یا وجوب تیمم کردن، برای خروج از مسجد الحرام یا مسجد النبی (ص)، روایت خاصی وجود ندارد، اما اجماع قطعی بر این قائم شده است که نفساء حکم حائض را دارد، بنابراین همان گونه که بر حائض دخول در مسجد، حرام و خروج از مسجد الحرام و مسجد النبی (ص) بعد از تیمم، واجب است، نفساء نیز حرام است که داخل مسجد شود و اگر در مسجد الحرام یا مسجد النبی (ص) باشد، واجب است که تیمم کند و سپس از مسجد خارج شود.

شاید بتوان برای وحدت حکم حیض و نفاس از این تعبیر نیز کمک گرفت که گفته شده است که نفاس، حیض حبس شده است، به این معنا که خون نفاس برای تغذیه بچه ای که در رحم مادر است، حبس شده است و بعد از تولد بچه خارج می شود، پس نفاس، همان خون حیض است، البته باید توجه شود که این تعبیر که نفاس همان خون محتبس است در روایت نیامده است، بلکه از آنچه که در رابطه با حیض حامل آمده است، استفاده شده است که نفاس، عبارت از آن خونی است که برای تغذیه بچه حبس شده است و لذا گفته شده است که نفاس، حیض محتبس است.

همچنین، گفته شده است که حکم حائض، حکم نفساء است که روایت ذیل بر این مطلب دلالت دارد؛

عَنْ زُرَّارَةَ؛ قَالَ: قُلْتُ لَهُ: النَّفْسَاءُ مَتَى تُصَلِّي؟ فَقَالَ: «تَقْعُدُ بِقَدْرِ حَيْضِهَا وَ تَسْتَظْهُرُ بِيَوْمَيْنِ فَإِنْ انْقَطَعَ الدَّمُ وَإِلَّا اغْتَسَلْتَ وَ اخْتَشَتَ وَ اسْتَنْفَرْتَ وَ صَلَّيْتَ فَإِنْ جَارَ الدَّمُ الْكَرْسُفَ تَعَصَّبْتَ وَ اغْتَسَلْتَ، ثُمَّ صَلَّيْتَ الْغَدَاةَ بِغُسْلٍ وَ الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ بِغُسْلٍ وَ الْمَغْرِبَ وَ الْعِشَاءَ بِغُسْلٍ وَ إِنْ لَمْ يَجْزِ الدَّمُ الْكَرْسُفَ صَلَّيْتَ بِغُسْلٍ وَاحِدٍ»، قُلْتُ: وَ الْحَائِضُ، قَالَ: «مِثْلُ ذَلِكَ سِوَاءَ فَإِنْ انْقَطَعَ عَنْهَا الدَّمُ وَإِلَّا فَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ تَصْنَعُ مِثْلَ النَّفْسَاءِ سِوَاءَ ثُمَّ تُصَلِّي وَ لَا تَدْعُ الصَّلَاةَ عَلَى حَالٍ فَإِنَّ النَّبِيَّ (ص) قَالَ: "الصَّلَاةُ عِمَادُ دِينِكُمْ"»^۲.

همچنین، از آنچه در داستان اسماء بنت عمیس آمده است که در سفری، خون نفاس دید و پیامبر (ص) امر فرمود که عمل حائض را انجام بدهد.

به دو روایت ذیل در این رابطه استدلال شده است؛

روایت اول: موثقه اسحاق بن عمار: عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ؛ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الْحَائِضِ تَسْعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ، فَقَالَ: «إِي لَعْمَرِي قَدْ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَسْمَاءَ بِنْتَ عُمَيْسٍ فَاغْتَسَلَتْ وَ اسْتَنْفَرَتْ وَ طَافَتْ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ»^۳. «استنفار» به معنای بستن بین ران به وسیله پارچه است.

۱. همان، ص ۲۰۷، ح ۱۰.

۲. همان، ابواب الإستحاضه، باب ۱، ص ۳۷۳، ح ۵.

۳. همان، ج ۱۳، کتاب الحج، ابواب الطواف، باب ۸۹، ص ۴۶۰، ح ۳.

از این روایت استفاده می‌شود که اگر حکم حائض با حکم نفساء متحد نبود وجهی برای فرمایش امام (ع) به جواز سعی برای نفساء در پاسخ سؤال از حائض نبود چون خارجاً معلوم است که اسماء بنت عمیس حالت نفاس داشته است و پیامبر (ص) به او فرموده است که غسل کن و پارچه‌ای بر ران خود ببند و طواف را انجام بده، پس از اینکه امام صادق (ع) در پاسخ از سؤالی که در رابطه با حائض مطرح شده است به قصه اسماء بنت عمیس که مربوط به حالت نفاس است، اشاره کرده است فهمیده می‌شود که حکم حائض و نفساء یکی است و تفاوتی بین این دو نیست.

روایت دوم: صحیحہ عیسیٰ بن قاسم: عَنْ الْعِیْصِ بْنِ الْقَاسِمِ؛ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الْمُسْتَحَاضَةِ تُحْرِمُ، فَذَكَرَ أَسْمَاءَ بِنْتَ عُمَيْسٍ، فَقَالَ: «إِنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ عُمَيْسٍ وَلَدَتْ مُحَمَّدًا ابْنَهَا بِالْيَدَاءِ وَكَانَ فِي وَلَادَتِهَا بَرَكَةٌ لِلنِّسَاءِ لِمَنْ وَلَدَتْ مِنْهُنَّ إِنْ طَمِثَتْ فَأَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَاسْتَفَرَّتْ وَتَمَنَطَتْ بِمِنْطَقٍ وَأَحْرَمَتْ»^۱.

از این روایت نیز استفاده می‌شود که حکم حائض و مستحاضه و نفساء یک چیز است چون اگر حکم اینها متفاوت بود، معنا نداشت که امام صادق (ع) در پاسخ سؤال از استحاضه، به داستان اسماء بنت عمیس که نفساء بوده است اشاره کند. بنابراین، حکم حیض و استحاضه و نفاس یک چیز است.

آنچه تا کنون گفته شد مربوط به فرضی است که خون حیض قبل از دخول در مسجد الحرام یا مسجد النبی (ص) قطع شود.

«الحمد لله رب العالمین»

۱. همان، ج ۱۲، کتاب الحج، ابواب الإحرام، باب ۴۹، ص ۴۰۲، ح ۲.